

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

עתניאל ועכסה - מנהיגות משלימה

הרב אלישב אביחיל

"דור דור ושופטיו דור דור ומלכיו"

(ויק"ר כו, ז)

"נדמו ישראל לפני אביהן שבשמים בימי שפוט השופטים...כתינוקות של בית רבן"

(תנדבא"ר יא)

יכנסט שנאמר ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו' (ב) ז במתניתין תנא אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה אמר רבי אבהו

אעפ"כ החזיר עתניאל בן קנו מתוך פלפולו שנאמר וילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב (הקמן ממנו) ויתן לו את עכסה בתו לאשה ולמה נקרא שמה עכסה (ג) ז בשביל הרואה אותה כועס על אשתו ויהי בבואה ותסיתהו לשאל מאת אביה שדה ותצנח מעל החמור מאי ותצנח אמר רבא א"ר יצחק אמרה לו מה חמור זה כיון שאין לו מאכל באבוסו מיד צועק כך אשה כיון שאין לה חבואה בתוך ביתה מיד צועקת ז ותאמר תנה לי ברכה כיון ארץ הנגב נתתני בית שמעונגב מכל שיבה ונתתה לי גולות מים אדם שאין בו אלא תורה בלבד ויתן לה כלב את גולות עליות ואת גולות תחתיות אמר לה מי (ד) ישדר עליונים ותחתונים יבקש ז ממנו מזונות וכלב בן קנו הוא והלא כלב בן יפונה הוא מאי יפונה שפנה מעצת מרגלים ואכתי בן קנו הוא ז בן חצרון הוא דכתיב וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אמר רבא (ה) חורגיה דקנו הוא ז תנא ויהי עתניאל הוא יעביץ יצומה שמו יהודה אחי שמעון שמו עתניאל שענאו אל יעביץ שיעץ וריבך תורה בישראל ומגן שענאו אל דכתיב ז ויקרא יעביץ לאלהי ישראל לאמור אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ירך ז (ו) עמדי ועשה מרעתי לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל אם ברך תברכני בתורה ודרבית את גבולי בתלמידים והיתה ירך ז עמדי שלא ישתכח תלמודי מלבי ז ועשה מרעתי שידמנו לי רעים כמותי לבלתי עצבי שלא ישגבני יצה"ר מלשנות ז אם אתה עושה כן מוטב

ערבי נחל דרוש ב

והנה שמעתי מחכם אחד לבאר פסוקי יהושע (טו, טו - יז) ושופטים (א, יא - יג) שאמר כלב בבואו אל דביר, "ישם דביר לפנים קרית ספר", ויאמר כלב אשר יכה את קרית ספר ולכדה ונתתי לו את עכסה בתי לאשה וילכדה עתניאל בן קנז" כו. וקשה למה בכל מקום שהלכו לא היה כבד להם לכבוש, ודביר היה כבד להם עד שהוצרך כלב לומר אשר יכה כו? ותו "ושם דביר לפנים קרית ספר", מאי נפקא מינה איך שמה היה מתחלה? ותו, "אשר יכה את קרית ספר", הוי ליה למימר 'אשר יכה את דביר', כי למה יזכור שמה הראשון? ותו 'אשר יכה ולכדה' כפל לשון? ורז"ל אמרו (תמורה טז א) קרית ספר, אלו ש"ן הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה והחזיר עתניאל מפלפולו. וזה תמוה יותר, שבאו רז"ל להוציא קרא לגמרי מפשטיה? ואומר, כי הענין כך הוא, כי מה שכבשו ישראל את הארץ שלא כדרך הטבע, היינו לפי שהתורה היא דפוס העולם ובתורה נברא העולם, וארץ ישראל היא אדוקה בתורה, וכל חלק ממנה חיותה הוא מחלק תורה המתיחס אליה. וכאשר קבלו ישראל התורה וקימוה, נמצא כל חיות ארץ ישראל היה בידם, לזאת כבשוה בלי עמל ויגיעה. והנה נודע כי שם כל דבר הוא החיות והפנימיות של אותו דבר, כי נפש חיה הוא שמו (בראשית ב, יט), וזהו שאמר הכתוב כי כשהגיעו אל יושבי דביר, ושם דביר לפנים דייקא, ר"ל שם של דביר החיות והפנימיות שלו הוא קרית ספר, ואמרו רז"ל אלו ש' הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, שזהו היה החיות של אותו המחוז, ממילא בהגיעם לשם תשש כחם ולא יכלו לכבוש, בהיות [ש]לא היה בידם החיות של אותו המחוז, לכן אמר כלב "אשר יכה את קרית ספר", דהיינו שיחזיר ההלכות מפלפולו, וממילא "ולכדה" - שילכד העיר אח"כ, ונתתי לו כו", וילכדה עתניאל" כו' כמאמר רז"ל, שהחזירו מפלפולו ואז לכד המחוז ההוא, עד כאן דברי החכם ושפתים ישק.

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דברי בן בשט ז"ל

ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתיב **וַיֵּבֶן** בן איש אפרתי וגו' : **וַיֵּבֶן** בן חצרון תוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדון בן חצרון **בן** יפנה הוא בן שפנה מעצת מרגלים ואכתי בן קנז הוא דכתיב **וַיֵּלְכְּדָה** עתניאל בן קנז אחי כלב *אמר רבא חורגו דקנז הוה

אשכנזיקא נמי דכתיב **הַקְּנִיזִי** ש"מ **עזובה זו מרים** ולמה נקרא שמה עזובה שהכל עזובה

לאהרן ומשה . שילאו מיוכבד : וחמם עזובה אשה כלב . והיא מרים ולקמן מפרש למה נקראת שמה עזובה והיא ותמת שנלטרעה : ויקח לו כלב את אפרת . לאחר שנתרפאת חזר ולקחה לו אלמא אפרת קרי מרים וכתיב בדוד בן איש אפרתי : **וכלב בן חצרון . פסוק**

דיקא נמי דכתיב . קרא אחרינא כי משתעי בכלב לא קריה בן קנז כדכתיב בעתניאל אלא הקניזי מאנשי ביתו ומגידוליו של קנז : **עזובה** שכל עזובה . שמתחילה חולנית היתה כדקרי לה הבא יריעות ולקמן קרי לה נמי חללה ועזובה שעזובה כל בחורי ישראל מלישא אותה : **והא** **מיסב נכסה** . כדכתיב ותמת עזובה ויקח לו וגו' אלמא איתתיה הואי : **לשם שמים** . כגון זו שהיתה חולה וגשאה לשם שמים שבדק בלחיה אהרן ומשה וראה אותם לדיקים ורוב בניס דומין לאחי האם בב"ב צ"ב צ"ב טוחלין (דף קי.) : **ליריעות** . בלי תואר אדמומית דמחמת חוליה

"שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' - היא תתהלל בהחן והיופי"

(מהר"ם שי"ף כתובות יז ע"א)

שמות רבה ג, ב:

א"ר שמואל בר נחמן הדבר הזה שפט עתניאל בן קנז לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו רבון העולם כך הבטחת את משה בין עושין רצונך בין לא עושין רצונך אתה גואלם, שנאמר "ותהי עליו רוח ה' וישפוט את ישראל", לכך כתיב כי ידעתי את מכאוביו אעפ"כ אני גואלם.

רד"ל שם ס"ק ד:

אינו לשון שפיטת שררה על ישראל... שאין פה משפט בין אדם לחבירו כפרש"י שם, אלא משפט משפטן לפני ד' כדהכא, שאף שלא עשו עדיין תשובה שלימה, יושיעם.